

Mavzu: Biologiya fanini o'qitishda integratsiyalashgan yondashuv

*Andijon Davlat Pedagogika Instituti Aniq va Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya
yo'nalishi III bosqich 301-guruh talabalari*

Mohidil Qayumova Baxtiyor qizi

Ibragimova Mashhura Ilhomjon qizi

Abduvohidova Zilola Doniyorbek qizi

Annotatsiya: Maqolada pedagogik integratsiyani integratsiyalashgan ta'lim toifasi sifatida o'rganishga bag'ishlangan dolzarb muammo ko'rib chiqiladi. Ushbu maqolaning maqsadi umumiy falsafiy toifasidan kelib chiqqan holda, "integratsiya" ning dastlabki tushunchasini ko'rib chiqish orqali integratsiyalashgan ta'lim fenomenini aniqlashdir. Maqolani yozish jarayonida tizimli yondashuv qoidalari, faylasuflar, psixologlar va pedagoglarning ta'limda integratsiya nazariyasi va amaliyotiga bag'ishlangan ilmiy nashrlarini qiyosiy tahlil qilish usullaridan foydalanilgan. "Integratsiya" tushunchasini ilmiy-pedagogik adabiyotlarda uning ma'nosini izohlash nuqtai nazaridan o'rganildi. Integratsiyaning vujudga kelishi tarixiy jihatlari tahlil qilindi. Ta'limdagi "integratsiya" tushunchasining mohiyati ochib berilgan bo'lib, unga ilmiy tadqiqotlar tahlili asosida oydinlik kiritildi.

Kalit so'zlar: integratsiya, integratsiyalashgan ta'lim, toifa, boshlang'ich maktab, o'rganish, jarayon.

ABSTRACT: The article considers the actual problem of studying pedagogical integration as a category of integrated education. The purpose of this article is to define the phenomenon of integrated education by reviewing the initial concept of "integration" based on its general philosophical category. In the process of writing the article, the rules of the systematic approach, methods of comparative analysis of the scientific publications of philosophers, psychologists and pedagogues devoted to the theory and practice of integration in education were used. The concept of "integration" was studied from the point of view of explaining its

meaning in scientific and pedagogical literature. Historical aspects of the emergence of integration were analyzed. The essence of the concept of "integration" in education was revealed, and it was clarified based on the analysis of scientific research.

Key words: *integration, integrated education, category, primary school, learning, process.*

KIRISH

Integratsiya fanlar va ularning tarmoqlarini tabaqalanishi, bilimlar hajmining ortib borishi va zamonaviy fanlarda unga qo'yiladigan talablar bilan dialektik qarama-qarshilik fonida vujudga keldi. Fanlarning tabaqalanish jarayonining chuqurlashishi qarama-qarshi natijalarga olib keladigan sabablardan biridir. Bu yaxlitlikka intilish, turli sohalardagi bilimlar yig'indisi, qadimiy manbalarga, xususan, falsafa, tabiatshunoslik, ijtimoiy fanlar, san'at tarixi bilan birligi bilan antik fanga o'ziga xos qaytish, barcha bilimlarni integratsiyalashgan holda, o'ziga xos dunyoqarashga ega bo'lgan qadimgi madaniyatning yagona hodisasidir. Integratsiya konsepsiyasi fundamental fanlar sohasida ishlab chiqilgan bo'lib, hozirgi vaqtda u dolzarb masala hisoblanadi, chunki u nafaqat fanda, balki umuman san'at va madaniyatda sodir bo'layotgan jarayonlarni tavsiflaydi:

- 17-asrda matematikada qat'iy belgilangan amalni belgilash uchun ishlatilgan;
- XIX asrda tirik organizmlar evolyutsiyasi mexanizmini tushuntirish uchun fanga "integratsiya" tushunchasi kiritildi;
- 20-asrda "integratsiya" atamasi falsafa, iqtisod, geografiya fanlarida turli fanlarda atamalarning o'zaro kirib borishi va moslashuv jarayonlarini tavsiflash uchun qo'llanilgan;
- hozirgi vaqtda pedagogika fanlarida "integratsiya" tushunchasi keng qo'llanilmoqda.

"Integratsiya" kategoriyasini tahlil qilar ekanmiz, biz terminologik usullarga murojaat qilishni va "integratsiya" tushunchasini uning ma'nosini izohlash nuqtai nazaridan ko'rib chiqishni zarur deb hisoblaymiz.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ta'lim olishda "Integratsiya" so'zining ma'nosi muhim tarkibiy qismga ega. Bu tushuncha lotincha *integratio* – "yaxlit", "to'ldirish" so'zidan kelib chiqqan. Integratsiyani aniqlashning asosiy tamoyillari dialektikaning qismlar va munosabatlari haqidagi qonunlari, yaxlitlikni shunday tushunish edi, bu oddiy qismlar yig'indisiga kamaytirilmaydi, lekin qismlarning o'zaro ta'siri sifatida tushuniladi. Bundan kelib chiqadiki, yaxlitlik - "... murakkab ichki tuzilishga ega bo'lgan ob'ektlarning umumiy xarakteristikasi, ularning o'zaro bog'liqliklarining xilma-xilligidagi qismlarning birligidir". Yaxlitlik xususiyatlari elementlarning, qismlarning va aksincha xususiyatlarini hisobga olgan holda tushuniladi. Bog'lanish tushunchasi turli ob'ektlarni tartibga solish usullari haqidagi g'oyalarni takomillashtirish va rivojlantirishga turtki beradi. Shu bilan birga, integratsiyaning mohiyatini faqat uni yaxlitlik sifatida ko'rib chiqish bo'lmaydi. Integratsiyaning xususiyatlarini batafsilroq aniqlash uchun biz ilmiy-pedagogik adabiyotlarda "integratsiya" tushunchasining bir qator ta'riflarini tahlil qildik, tadqiqotchilarning har biri ushbu hali to'liq o'rganilmagan tushunchaning u yoki bu chegarasini ta'kidlaydilar. Dalning izohli lug'atida "integratsiya" tushunchasi tizimlar nazariyasi tushunchasi sifatida ko'rib chiqilib, alohida differensial qismlarning bir butunga bog'langanlik holatini, shuningdek, bunday holatga olib keladigan jarayonni anglatadi. Shu bilan birga, bu ta'rif o'rganilayotgan hodisaning to'liq tasavvurini bermaydi, chunki "integratsiya" tushunchasi N.I. Kondakov "bir butunlikka birlashish, har qanday elementlarning birligi, har qanday birlikni tiklash" deb ta'riflanadi. Bu shuni anglatadiki, integratsiya alohida qismlarni umumiy bir butunga qaytarish qobiliyatiga ega. Falsafiy ensiklopedik lug'atda bu tushuncha quyidagi xususiyatlar bilan to'ldiriladi: "Integratsiya - ilgari bir-biriga o'xshamagan qismlar va elementlarning yagona butunligiga birlashish bilan bog'liq rivojlanish jarayonining tomoni". Biz uchun bu shuni anglatadiki, bu jarayonlar allaqachon o'rnatilgan tizimda ham, yangi tizim ilgari bog'liq bo'lmagan elementlardan paydo bo'lganda ham sodir bo'lishi mumkin, shuning uchun ma'lum bir tizim ichidagi jarayonlarni o'rganishda ta'sirning samaradorligini hisobga olish

kerak. Sotsiologik lug'atda bu tushuncha birlashish jarayonining natijasi sifatida, ya'ni uyg'un muvozanat holati, butun qismlarning tartibli ishlashi demakdir. Psixologik lug'at bu kontsepsiyani guruh ichidagi jarayon sifatida tavsiflaydi, ya'ni jamoani aniqlashda ifodalangan ichki birlik, jipslik, uning qiymatga yo'naltirilgan birligi sifatida guruhning jipsligi, qo'shma faoliyatdagi muvaffaqiyatlar va muvaffaqiyatsizliklar uchun javobgarlikni belgilash va qabul qilishda ob'ektivlik. Xorijiy so'zlar lug'atida quyidagi tushuncha berilgan: "Integratsiya – bir xil turdagi ijtimoiy tizimga ega bo'lgan ikki yoki undan ortiq davlatlarning milliy xo'jaliklarining o'zaro moslashuvi va birlashishi jarayonidir". Shunday qilib, "integratsiya" tushunchasiga berilgan ta'riflarni tahlil qilish gumanitar fanlarda ushbu tushunchaning quyidagi tarzda ko'rib chiqilishi haqida quyidagi dastlabki xulosalar chiqarish imkonini beradi: jarayon; bir butunga birlashish; tizimlar nazariyasi tushunchasi; g'oyalar va qadriyatlar tizimi; alohida qismlarni yaxlitligidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Mirzadjanivych, T. S., & Tavakalbekzoda, N. O. (2023). Pedagogika Oliy O'Quv Yurtlari Bitiruvchilarining Integrativ Kasbiy Faoliyatiga Tayyorgarligi. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(1), 226-230.
2. Tairov, S. M. (2023). Fan Va Ta'limda Integratsiya Jarayonlarining O'zaro Bog'liqligi. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(4), 813-815.
3. Mirzadjanivych, T. S. (2022, December). Bo'lajak O'qituvchilarning Hayot Faoliyati Xavfsizligi Va Texnologik Ta'lim Sohasidagi Kasbiy Tayyorgarligi Mazmuni O'rtasidagi Bog'liqlik. In Interdiscipline Innovation And Scientific Research Conference (Vol. 1, No. 4, pp. 1-3).
4. Mirzadjanivych, T. S. (2022). Use of foreign experience in the process of professional training of life safety teachers. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 13, 1-2.

5. Tairov, S. M. (2022). Sporchilarning Oziqlanishi: Masalaning Mohiyati Va Muammolari. Ijodkor O'qituvchi, 2(19), 287-290.
6. «Hayot Faoliyati Xavfsizligi Tushunchasining Mohiyati, Inson Faoliyatidagi Tutgan O'rni». "Ilm-zakovatimiz – senga, onaVatan!" Том 3 // Номер 3-qism // Страницы 24-25 // 2022/5/20.
7. Tairov, S., & Bannopov, X. (2021). Ishlab Chiqarishda Mehnatni Muhofaza Qilishning O'rni. Збірник наукових праць SCIENTIA.
8. Mirzadjanivich, T. S. (2022). Moslashuv (adaptatsiya) davridagi organizm funksiyalarining dinamikasi va uning bosqichlari. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(3), 456-458.